

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ ՈՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԵՏ

այ ժողովուրդը, Սովետական Միության եղբայրական ժողովուրդների հետ միասին, մեծ խանդավառությամբ նույնների 7-ին տոնեց Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ ռեւոլյուցիայի 31-րդ տարեդարձը:

Անցած 31 փառապանծ տարիների ընթացքում Սովետական անձայրածիր երկիրը անհանաչելիորեն կերպարանափոխվել է. նա հսկայարարի անել, զարգացել ու վերածվել է ամենաառաջավոր կոլտնօրայի, գիտության և հզոր տեխնիկայի երկրի:

Այսօր, երբ եվրոպական շատ երկրներ տնտեսական տագնապի ճիւղերում գալարվելով իրենց աղետալից հայացքներն են ուղղում անդրօվկիանոսյան հղփացած դալարատերերին, նրանցից փշրանքներ մուրալու, օգնություն ստանալու սին հույսերով, Սովետական գերհզոր Միությունը, իր անընկուն ժողովրդի անձնուրաց ու հերոսական աշխատանքի վրա կործան, առանց դրսի օգնության, ոչ միայն բուժել է պատերազմի հասցրած շատ վերքեր, այլ և ստեղծել է այնպիսի առատություն, որը գերազանցելով նախապատերազմյանին, լիակատար կերպով ապահովում է սովետական երջանիկ ժողովրդի բարօր կյանքը:

Եվ միևնույն ամի մեծ հայրենիք՝ Սովետական Միությունը տնտեսական ու կապտուրական հախտուն վերելք է ապրում, օվկիանոսի մյուս կողմում տնտեսական մոտալուտ նգնաժամի ուրվականը հանգիստ չի տալիս ամերիկյան դոլարակրատիայի տխրահռչակ հերոսներին. նրանք, պատերազմի, հավերժ նգովքի արժանի, այդ ջանակիրները իրենց միակ փրկությունը տեսնում են միայն համաշխարհային նորանոր սպանդների կազ-

մակերայման մեջ, որի համար էլ անընդհատ զինվում ու զինում են իրենց մեծ ու փոքր սատելիտներին: Սակայն, պատերազմի հրահրման այդ անգուսպ ուժերը բախվում են խաղաղության վիթխարի ուժերի հետ, որոնց գլխավորում է Սովետական Միությունը: Մեծ վերելքի ուղիով անշեղորեն ընթացող հզոր Սովետական Միությունը հանդիսանում է խաղաղության անխոցելի ու անտոկ միջնաբերդը, որի աշտարակների վրա հպարտորեն ծածանվում են ժողովուրդների համերաշխ գործակցության ու խաղաղության հաղթական դրոշները. ողջ աշխարհի պրոգրեսիվ ու խաղաղատենչ մարդկության հայացքներն այսօր ուղղված են խաղաղության այդ ամրակուռ միջնաբերդին:

Հոկտեմբերյան Սոցիալիստական Մեծ ռեւոլյուցիան բախտոտ ոչ թե խաղաց Ռուսաստանի ժողովուրդների կյանքում—սկիզբ դրվեց ցարական անարգ բռնատիրության կապանքներից ազատագրված ժողովուրդների անխախտ դաշինքի, սերտ համագործակցության և եղբայրական համերաշխ ու հզոր միասնական մի ընտանիքում համախմբվելուն. այդ ժողովուրդներից յուրաքանչյուրը լայն հնարավորություններ ստացավ կոլտնօրական և տնտեսական անմահ ու զարգացման համար:

Սովետական ժողովուրդների եղբայրական այդ ընտանիքի իրավահավասար անդամներից մեկը հանդիսանում է հայ ժողովուրդը, որն իր այսօրվա բերկրալից կյանքը ձեռք է բերել Հոկտեմբերյան ռեւոլյուցիայի մեծագույն նվաճումների շնորհիվ:

Հայ ժողովուրդը անհուն երախտագիտությամբ ու անսահման ցնծությամբ նույնների 29-ին տոնեց նաև իր ազատագրու-

բյան, իր փրկության ու վերածնության մեծ տոնը՝ Հայաստանում սովետական կարգեր հաստատելու 28-րդ տարեդարձը:

28 տարի առաջ, դաշնակների տխրահուշակ տիրապետության օրոք Հայաստանը վերածվել էր զուլումի, արյան ու ավերի, սրտամորմոհողի ու դառնադի արցունքի, միացող մոխրակույտերի ու լեռնացած դիակույտերի, սովալույզ գաղթականների ու անօգորբների և բիրտ, վայրագ կամայականությունների ու մաուզերի նողկալի տիրապետության երկրի. հայի բոսոր արյունով էին ներկվել հայրենի հաւազատ լեռն ու գետերը, սարալանջերն ու լեռնաձեւերը, անհերկ մնացած դաշտերն ու անդեղախոր ձորերը: Վտանգի տակ էր դրվել մի բոլոր հայ ժողովրդի փիղիկական գոյությունը— հայի արյան ծառավ բուրբ վանդալները սպառնում էին իսպառ բնաջնջել ողջ մնացած հայության բեկորները:

Ստեղծված այս գեղեցիկ փրկվելու համար հայ քաջարի ժողովուրդը արևաններկ ու հոշոտված կեռահայաստանի վրա ապստամբության ալ դրոշ պարզեց և ռուս ազնիվ ու մեծ ժողովրդի ու հաղթական կարմիր Բանակի եղբայրական օգնությամբ 1920 թվի նոյեմբերի 29-ին, ընդմիջող փշրելով դաշնակների անարգ լուծը, սովետական կարգեր հաստատեց երկրում:

Անցել է այդ հավերժանիշատակ օրվանից արդեն 28 տարի: Երիտասարդ, առնական Սովետական Հայաստանը անել, զարգացել ու դարձել է Սովետական Միության առաջավոր ռեսպուբլիկաներից մեկը: 28 հոյակապ տարիների ընթացքում անհնաճաշելիորեն փոխվել է Հայաստանի դեմքը. նա վերածվել է կուլտուրայի ու գիտության անհախընթաց ծաղկման մեծագույն օջախի և առաջավոր արդյունաբերության ու մեքենայացված գյուղատնտեսության բոլոր վերելք ապրող երկրի: Նախկին «մայրագոյալ» երկվանը ծավալվել, ընդարձակվել, փրքել ու դարձել է այսօր Սովետական Միության գեղատեսիլ, հոյակերտ ու ինդուստրիալ բաղաձեռնից և գիտության ու արվեստի կարեւորագույն օջախներից մեկը: Եվ ոչ միայն երևանը, այլ և ողջ Հայաստանը կերպարանափոխվել և նոր ու խնդուն տեսք է ընդունել:

Երե մի պահ համեմատենք Հայաստանի նախասովետական և նոր քաղաքը, ապա կտեսնենք, որ հայ քաղաքացի ժողովրդի ստեղծագործ ու շինարար աշխատանքի, եր-

պատակասլաց ու կոտ կամփի, անսպառ եռանդի և հերոսական ու անխնայ ջանքերի շնորհիվ մեծ չափերով փոխվել ու փոխվում է անընդհատ հայրենի երկրի աշխարհագրական դեմքը: Նոր քաղաքը ծածկվել և շարունակում է ծածկվել բազմաթիվ ու բազմապիսի պայմանական նշաններով ու գծերով, որոնք հանդիսանում են վիթխարի մտանդացումների կենսագործման և հայ ժողովրդի բարեկեցիկ ու երջանիկ կյանքի կերտման խոսուն վկաները: Պայմանական այդ պարզ նշաններից ամեն մեկի տակ բազմված է սովետական մարդկանց բարոյա-փիղիկական ուժերի գերլարման, խիզախ մտքի մեծ բռնիչների, ջլուտ մկանների պրկման, աշխատանքային աննման սխրագործությունների և բնության անոնի ուժերի հաղթահարման երջանկությամբ լեցուն սրտերի հերոսական պատմությունը: Դրանք, այդ նշանները պատմում են այն մասին, թե ինչպես ամայի վայրերում հաղթանակորեն վեր են խոյացել գեղեցիկատույց գյուղերն ու քաղաքները, ստեղծվել ինդուստրիալ օջախները, անջրդի ու խոպան տափաստանները ծածկվել ջրանցքների խիտ ցանցով, չորացվել հանճուտները, էլեկտրալույսերով ողողվել գյուղ ու քաղաք, դաշտերը ծածկվել հացառատ ալեծուփ արտերով, բամբակի բերեալատ պլանտացիաներով, մրգաշատ փարքամ այգիներով: Պատմում են այն մասին, թե ինչպես լեռների ծոցում ստեղծված պահվող ու լեռնալանջերին արագորեն հայտնվող բարեկարգ նախապահները մեկ մագլցում են լեռն ի վեր, մեկ գահավիժորեն պանում խորը կիրճերի առափնյա ժայռերի վրայից, իսկ հարյուրավոր գործարանների երկնահույ ծխնելույզները Հայաստանի բարձրակատար լեռներին միախառնվելով մի հոր բովիություն հաղորդում նրա վեհատեսիլ բնության նկարչագեղ պեյզաժին: Պատմում են և այն մասին, թե ինչպես կեռահայաստանի բնության շնաշխարհիկ բազունին՝ Սևանա զանճաշատ լիճը, դարեր շարունակ բարձրագույն լեռների ամուր գրկում նիրհելուց հետո, այսօր, սովետական դարաշրջանում իր անսպառ կենդանի ի սպաս է դրել հայրենի աշխարհի ծաղկող ժողովրդատնտեսությանը: Սևանա այսօր ոչ խոլ հսկաների կողմից գերված չհնազ գեղեցկուհի է, և ոչ էլ վիթխարի լեռների կառարին պարզած, հայոց անույշ զինիով լեցուն, կենաց մի քաս, այլ նա համակ

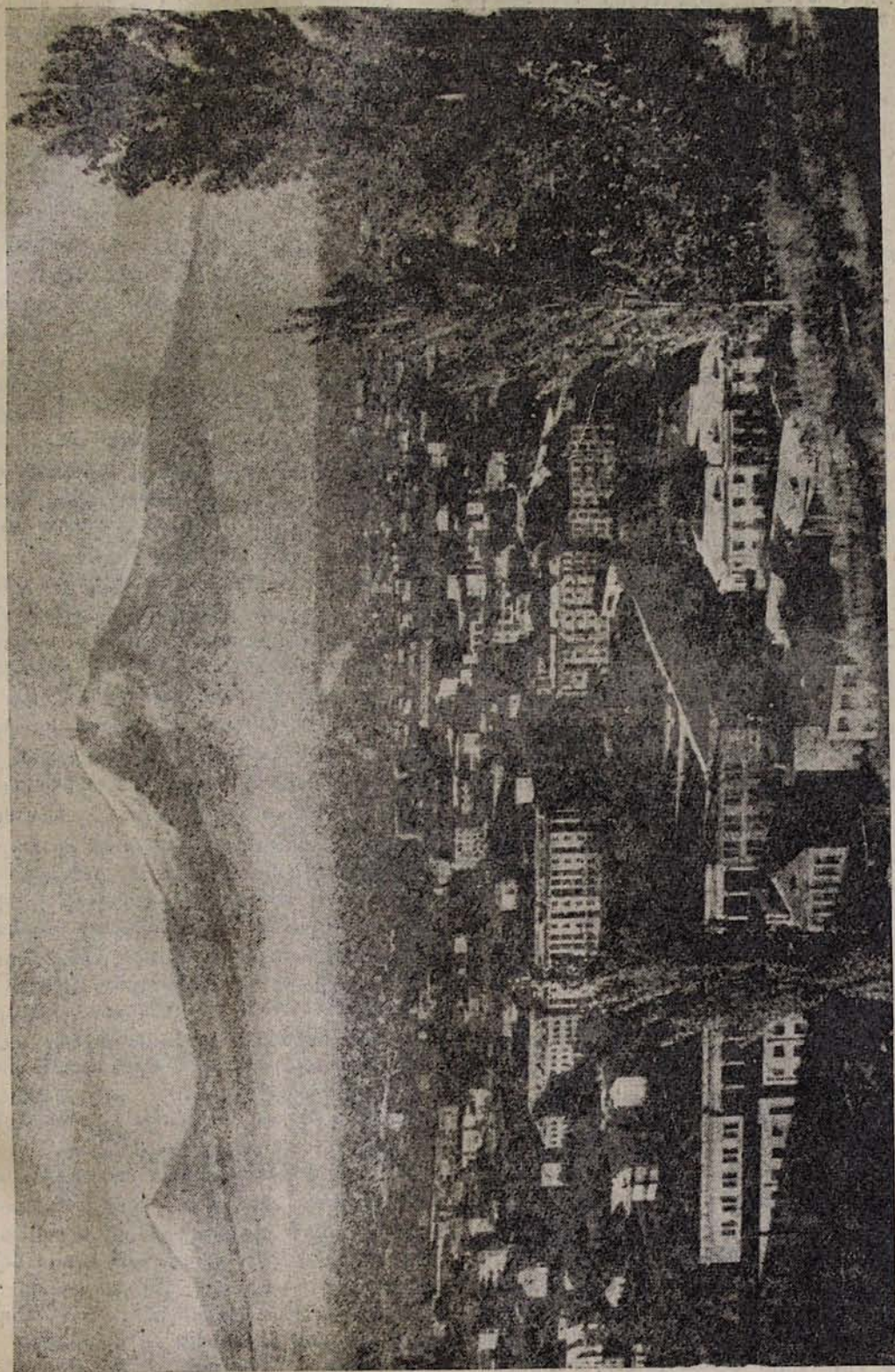
կյանք է, հուժկու մի ուժ, գանձերի անսպառ շտեմարան, բարխտուն մի սիրտ, Հայաստանի ժողովրդատնտեսության շարժիչ լծակը: Այդ շինող Սևանն է էներգիա մատակարարում կենսախիճ հայրենիքի հարյուրավոր գործարաններին ու ֆաբրիկաներին, շունչ փչում հանդ ու արոտներին, զովացնում դաշտերի ու այգիների ծառավից պապական սրտերը: Սևանն այսօր ավտոդողեր է, գունավոր մետաղ, բազմապիսի էլեկտրամեքենաներ, դազգաններ, գյուղատնտեսական մեքենաներ, միկրոգետներ, տուրքիներ, կոմպրեսորներ, պարարտանյութեր, բոսներ, հիմքեր, պլաստմասսա, ապակի, տեխսիլ գործվածքներ, բամբակ, պահածոներ, արևածախտ մրգեր, ոսկեհատիկ ծիփուն արտեր: Սևանը Հայաստանի էներգումարգարիան է, նրա հզոր սրտի բարխտումը զգացվում է նրանից հարյուրավոր կիլոմետրներ հեռավորության վրա. այդ նա է լեռնալանջերին փարած ու լեռնահովիտներում սփռված գյուղերն ու ֆաղաֆներ գիշերները ողորում էլեկտրալույսերի հեղեղով և այնպես աստղագարգում նրանց, որ հորիզոններում երկինք ու երկիր իրար են միախառնվում և այդ բովիչ պատկերը դիտողը դժվարանում է սահման գտնել երկնքի ու երկրի միջև:

Հայ ժողովրդի հայանունը բշխամիները այսօր էլ արտասահմանում չեն դադարում վայնասուն բարձրացնել այն մասին, որ իբր թե խախտվել է Սևանի գեղեցկությունը. նրանք անհիմն կերպով ողորում են Սևանի մանր, նրա իսպառ անհետացումը Հայաստանի ֆարտեզի վրայից. նրանք դեմ են Սևանի պրոբլեմի իրականացմանը, նրանց ցանկությունն է, որ Սևանը հար ու հարատև անձեռնմխելի մնա: Սակայն, գեղեցկությամբ այդ գոեհիկ «երկրպագուները», ժողովրդի այդ ֆողարկված բշխամիներն ու զբաղարտիչները մոռանում են, որ մարդը միջամտելով ու ուղղելով բնության սխալները, ոչ թե ավերում, այլ ավելի ֆան բովչություն է հաղորդում նրա գեղեցկությանը: Լեռն ծավալի փառացումը դեռևս նրա գեղեցկության ներկայում չի նշանակում, ընդհակառակը նա ավելի ֆան գեղեցիկ կլինի, ֆան եղել է երբևէ. խշշուն անտառների, ալպյան բովիչ մարգագետինների կանաչ գոտին կզարդարի նրա հեզանկուն իրանը, հանգստյան բազ-

մաթիվ տների պատկերները մեղմօրոք կբծրփան լեռի շինչ հայելու մեջ, էլեկտրագնացքը Արարատյան երախտապարտ դաշտի սիրագործով ողջույնը կբերի նրան ամենօր, իսկ տասնյակ հազարավոր աշխատավորներ տոն ու կիրակի օրերին իրենց հանգիստը կկազմակերպեն նրա հյուրընկալ ափերին: Կարելի է մի պահ անգամ վարանել, թե ո՞րն է արդյո՞ք ավելի գեղեցիկը — լեռների գոգում նիրհող լեռի արևաշող հայելին, թե՞ հարյուրավոր գործարանների աշխատանքային այսօրժ աղմուկը, արևաշող ու հասուն մրգերի բեռան տակ կֆած բիբերի ու ծառերի կանաչ ծովը, ոսկեծիփուն արտերի, ձյունասպիտակ բամբակի դաշտերի օվկիանոս, աստղասփյուռ գյուղերի ու ֆաղաֆների գիշերային դյուբիչ տեսարանը, միլիոնավոր մարդկանց երջանիկ ու բարեկեցիկ կյանքը: Սևանի կասկադի, Սևանի պրոբլեմի խիզախ ու անօրինակ մտանդացման համարձակ ու արագատեմպ իրագործումով սովետական մարդիկ ընդմիջում փշրեցին գերված Սևանի կապանքները, խոռվեցին նրա դարավոր նիրհը և բազմապատկեցին մեր սիրասուն հայրենիքի գեղեցկությունը, էներգովիվածությունը, հզորությունը և բարօրությունը:

Բայց Սևանը միակը չէ, որին վերապահված է խոշոր դեր խաղալ Լեռնահայաստանի աշխարհագրական դեմքի վերափոխման գործում: Սովետական մարդիկ գիտեն ոչ միայն նպատակահարմար փոփոխություններ մտցրնել եղած լեռի կառուցվածքի մեջ, այլ և ստեղծել նորերը: Հայաստանի ֆարտեզի վրա արդեն սկսել են երևան գալ նոր լեռներ ու լեռ. դրանք կառուցված ու կառուցվող մանր ու խոշոր ջրամբարներն են, որոնց մեջ կան նաև հարյուրավոր միլիոն խորանարդ մետր ջրատարողություն ունեցողներ: Մանր ու միջակ հիդրոէլեկտրակայանների ցանցով են սկսել պատվել Հայաստանի նաև մյուս ջրվեժաշատ գետերն ու գետակները, նույնիսկ սրեթաց լեռնավտակներն ու ջրառատ ջրանցքները: Այսօր տասնյակ գյուղեր ունեն իրենց սեփական միկրոգետները, հարյուրավոր գյուղեր գեղազարդվել են էլեկտրալույսերով, իսկ 1950 թվականին Հայաստանի բոլոր գյուղերն անխտիր համատարած էլեկտրիֆիկացման ենթարկված կլինեն:

Սովետական բոքր արևի տակ այսպես է կերպարանափոխում հայրենի աշխարհի դեմքը գերերջանիկ հայ ժողովուրդը:

Մէր ծաղկող Հայրենիքի չհաղ մայրաքաղաք Երեւանը

Սովետական Հայաստանի տնտեսական մեծ վերելքը հնարավորություն ընձեռեց նրան իր գիրկն ընդունելու օտար հորիզոնների տակ գաղթացույթը ձեռնի դեգերող իր տասնյակ հազարավոր զավակներին. արդեն հայրենիք են դարձել բազմահազար հայրենադարձներ, որոնք հարազատ եղբայրների ու փոքրերի հետ ձեռք-ձեռքի տված իրենց լուսաշող կյանքն են կերտում ու հայրենիքի վերելքին մասնակցում:

Բայց հայրենիքի դեմքը չէ միայն, որ փոխվել է այդպես, փոխվել ու փոխվում է նաև այդ բնությանը իր հուժկու կամքը բեյադրող ժողովուրդը: Երբեմնի բազմատանջ ու բազմաշարշար հայ ժողովուրդը վերածընվել է հոգեպես. չկան այլևս արյուն ու ավեր, կեղեքում ու լլկում և առույգ ու տաղանդավոր հայ ժողովուրդը ապրում է լիարյուն կյանքով ու ստեղծագործում համամիութենական նշանակություն ունեցող արժեքներ: Հայ ժողովրդի դարավոր պատմությանն անհայտ բուռն վերելք է ապրում այսօր հայ մշակույթը, արվեստը, գրականությունը, գիտությունը: Սովետական Միության պետական-հասարակական նշանավոր գործիչների, ժողովրդատնտեսության առաջավորների, ականավոր գիտնականների, նորարարների, գրողների, արվեստագետների, նարտապետների, զինվորականների փայլուն անունների շարքում իրենց պատվավոր տեղն են գրավում նաև հայ ժողովրդի լավագույն զավակների անունները: Հայ գրականության ընտիր երկերը բարձրանվում են բազմաթիվ լեզուներով, հայ-երգը, հայ երաժշտությունը հնչում է հարյուրավոր ռադիոկայաններից, վրձինի հայ վարպետների գործերը ցուցադրվում են երկրի խոշորագույն պատկերասրահներում:

Մոռացության են տրվել դարիքի, պանդրխտության, անանդորր ու չարքաշ կյանքի վշտոտ ու քախծալի երգերը: Այսօր արևավառ մեր հայրենիքի գեղեցկաշեն, էլեկտրալուսերով ողողված գյուղերում ու քաղաքներում, մեծ ու փոքր գործարաններում, լեռնահանքերի ընդերքում, հսկա նորակառույցների աշտարակների վրա, բերձառատ դաշտերում, մրգառատ այգիներում, թավիշ կանաչով ծածկված լեռնառոտներում, բարեբեր լեռնահովիտներում, սաղարթախիտ անտառներում, ջինջ լեռնակների ու սընթաց լեռագետների ավերին աշխատանքային ուրախ զվարթ երգն է զիլ ու անույշ հնչում և նորանոր սիրագործությունների հրավիրում:

Այսպես է կյանքը մեր խնդուն հայրենիքում և նրա ամեն մի օրը— դա դեպի լուսաշող ապագան տանող սանդուխտի մի նոր աստիճանի ավելացում է նշանակում:

Ի տես այս ամենի, ազնիվ, ողջախոհ ու հայրենասեր հայ մարդը կարող է շուրախանալ, չհրճվել անկեղծորեն ու չհպարտանալ հարազատ ժողովրդի աննախընթաց ներվանումներով. հայ ժողովրդի երդվյալ բշտամիները և օտարներին վանառված հայրենադավները միայն կարող են կույր ձևանալ ու շտեմել մեր հայրենիքի այս անօրինակ բարգավաճումն ու ծաղկումը: Հայ Եկեղեցին, հայ հոգևորականությունը, որ իր հարազատ ժողովրդի դաժան փորձությունների, մեծ արհավիրքների, սարսափելի եղեռների օրերին նրա հետ միասին նահատակվել, տանջվել ու տառապել է, այսօր չի կարող շուրախանալ, չհպարտանալ նրա փառահեղ վերածնունդը տեսնելով: Հայ Եկեղեցու դարավոր պատմության ընթացքում հայ հայրենասեր հոգևորականությունը երբեք օտարներին չի վանառվել ու հակադրվել իր սիրասուն հայրենիքին, նա միշտ եղել է, կա ու կլինի հայրենիքի հետ. նա երբեք մոռացության չի մատնել հայրենիքի կենսական շահերը ու բարձր է ծածանել հայրենասիրության նվիրական դրոշմը. այսօր էլ հայ հայրենասեր հոգևորականությունը իր հայրենիքի հետ է և նրան անհուն հրճվանք են պատճառում հարազատ ժողովրդի խաղաղ ու բարօր կյանքը, աննախընթաց տնտեսական ու կուլտուրական վերելքը: Հայ Եկեղեցու նշանաբանն է— ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ ՈՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԵՏ և հայ հոգևորականության ողջ հասարակական գործունեությունը պետք է ընթանա այս սրբազան նշանաբանի տակ: Հայ հոգևորականությունը այն հաստատ հավատն ունի, որ հայ ժողովրդի երջանկությունը, նրա խաղաղ ու շինարար աշխատանքը, նրա լուսապայծառ ապագան պայմանավորված է միայն ու միայն Սովետական Միության ժողովուրդների եղբայրակցության ընտանիքի գոյությամբ և այդ հզոր ընտանիքից դուրս նա խաղաղ ապրել ու բարգավաճել չի կարող երբեք: Հայ ժողովրդի բախտը սերտորեն միանյութված է Սովետական Միության ժողովուրդների բախտի հետ և ով մինչև այսօր մեկ ընդմիջում

չի բմբոցեցել այս ակնհայտ նշմարտությունը, նշանակում է նա դեռ ոչինչ չի հասկացել պատմության դասերից:

Այսօր, երբ սովետական ժողովուրդները, որոնց բվում և հայ ժողովուրդը, խաղաղ ու ստեղծագործ աշխատանքով են զբաղված, համաշխարհային մի նոր պատերազմի անգլո-ամերիկյան հրձիգները դավեր են լարում մեր անձայրածիր հայրենիքի դեմ ու տենդագին պատերազմի նախապատրաստվում: Այս իրադրությամբ քնավորված, վերջերս հայկական մի ֆանի գաղութներում նկատելի աշխուժություն են սկսել ցուցաբերել հակահայաստանյան տարրերը, որոնք նպատակադրել են գաղութահայ եկեղեցիներ և ներգրավել իրենց հայրենադավ գործունեության շրջանակի մեջ: Մենք լիովին վստահ ու հավատացած ենք, որ գաղութահայ հայրենասեր հոգևորականությունը, որը սրբազան պարտականություն ունի հանուն Հայ Հայրենիքի և Հայ Եկեղեցու անողոք պայքար ծավալել հայրենիքի ու եկեղեցու բշտամիներին դեմ, արժանի հակահարված կտա հայրենադավների այս նենգամիտ փորձերին և գաղութահայ հայաստանյան կազմակերպությունների հետ ձեռք-ձեռքի տված անդուլ կեր-

պով կաշխատի Հայ Ժողովուրդի, Հայ Հայրենիքի ու Հայ Եկեղեցու բշտամիներին բողազերծ անել, գրկել նրանց իրենց ոտքի տակի հողից, չեզոքացնել ու մեկուսացնել: Ամենադուրյգն կասկած անգամ չունենեմ, որ գաղութահայ հոգևորականությունը, անվերապահորեն բոլորվելով ծաղկուն Սովետական Հայրենիքի ու Հայաստանյայց միասնական եկեղեցու շուրջը, իր սիրագործով հայացքը միշտ հառած կպահի հայրենի լեռնաշխարհում մեծ վերելք ապրող Հայրենիքին և հայ հավատի հինավուրց օջախ, նույն տապալակի սրբազան լեռան ստորոտում վեր խոյացած լուսավորչանիմն էջմիածնին:

Գաղութահայ հայրենասեր հոգևորականությունը, քեկուզ և հեռավոր ու օտար երկնակամարի տակ, պետք է ապրի, շնչի և իր հավատացյալ հոտին ապրեցնի հարազատ հայրենիքով: Նա իր մտքի հորիզոնի վրա միշտ վեր խոյացած պիտի տեսնի հայրենի երկնահաս լեռների լուսաշող կատարները և հնադարյան Ս. էջմիածնի հառազայրագոծ գմբեքները: Նա ջանք չպետք է խնայի կենսագործելու համար Հայ Եկեղեցու որդեգրած նվիրական նշանաբանը— ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ ՈՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԵՏ:

